

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Окреслено сучасний стан страхового ринку України, проведено аналіз відповідних, абсолютних та якісних показників, з'ясовано проблеми розвитку страхової галузі, сформульовано рекомендації щодо усунення слабких сторін страхової сфери.

Ключові слова

Страховий ринок, валові страхові премії, валові страхові виплати, конкурентноспроможність страхової компанії, інтеграційні та глобалізаційні процеси.

Постановка проблеми. Найважливішою сферою національної економіки України виступає фінансовий сектор. Однією з його складових є страховий ринок, розвиток якого в умовах інтеграції у світове економічне співтовариство та в період посилення процесів глобалізації займає одне із провідних місць у національній економіці. Актуальність розгляду даної сфери полягає в тому, що вона є дуже необхідною для забезпечення цивілізованого розвитку суспільства. Страховому ринку притаманна низка проблем, що є наслідком недосконалого законодавчого регулювання фінансових інститутів та ринків, відсутністю єдиної стратегічної політики в даній галузі, а також економічної, політичної та соціальної нестабільності в країні. На сьогоднішній день національна економіка потребує значних фінансових ресурсів, а страхова галузь є важливим фінансовим інструментом, за допомогою якого можна акумулювати кошти для подальшого інвестування їх в економіку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Страховий ринок є відносно молодим, але вже багато науковців присвятили свої праці теоретичним дослідженням, практичним розробкам та аналізу становлення та розвитку страхової

галузі. До таких вчених необхідно віднести: В. Базилевича, О. Козьменко, С. Осадеця, А. Супруна, А. Шахова та інші.

Мета статті є аналіз сучасного стану страхового ринку України, виявлення його сильних та слабких сторін, з'ясування відповідності страхової галузі тенденціям розвитку світового страхового ринку.

Викладення основного матеріалу. Український страховий ринок перебуває сьогодні на шляху до інтеграції у світовий фінансовий простір. Це найбільш капіталізована галузь серед небанківських фінансових установ, про що свідчить відповідна статистична інформація Державної комісії з регулювання фінансових послуг щодо активів фінансових установ за 2007-2008 рр. (табл. 1).

*Таблиця 1. Активи фінансових установ за 2007-2008 рр.**

Активи	2007 р.		2008 р.		Темпи приросту 2008/2007 рр.	
	млн.грн.	у %	млн.грн.	у %	відносні, у %	абсолютні
Загальні активи	44451,6	100,0	61668,1	100,0	38,7	17 216,5
Страхові компанії	32213,0	72,5	41930,5	68,0	30,2	9 717,5
Кредитні спілки	5261,0	11,8	6 064,9	9,8	15,3	803,9
Фінансові компанії	3 274,6	7,4	6 011,8	9,7	83,6	2 737,2
Юридичні особи публічного права	1 931,1	4,3	3 269,9	5,3	69,3	1 338,8
Інші кредитні установи	1 123,0	2,5	3 253,5	5,3	189,7	2 130,5
Недержавні пенсійні фонди	281,0	0,6	612,0	1,0	117,8	331,0
Ломбарди	367,7	0,8	525,3	0,9	42,9	157,6
Довірчі товариства	0,2	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0

*За даними Державної комісії з регулювання фінансових послуг

За обсягом активів страховий ринок займає перше місце серед сегментів ринку небанківських фінансових послуг. Його частка в загальних активах становить 68 % і дорівнює 41,9 млрд. грн., що на 9,7 млрд. грн. перевищує відповідний показник

2007 року. Як і в більшості європейських країн, домінуючою сферою в Україні є банківська ланка, активи якої на кінець 2008 року становлять 973,3 млрд. грн., в той час як активи небанківських фінансових установ складають 61,7 млрд. грн.. Щоб подолати даний дисбаланс, відбувається злиття певних банків зі страховими компаніями. Це призводить до того, що банки надають страхові послуги, а страховики відкривають депозитні рахунки. Як свідчить досвід розвинених країн, страхові компанії можуть брати участь у банківських формуваннях, а банки створювати дочірні страхові структури.

Страховий сектор України до початку світової фінансової кризи розвивався досить динамічно: зростала кількість страхових компаній (табл. 2), вартість їх активів, попит на їх послуги з боку споживачів.

Таблиця 2. Кількість страхових компаній станом на кінець року*

Показник	Рік		
	2006	2007	2008
Кількість страхових компаній	411	446	469
в т.ч. СК «non-life»	356	381	397
в т.ч. СК «life»	55	65	72

*За даними Державної комісії з регулювання фінансових послуг

Загальна кількість страхових компаній за останні роки стрімко збільшується, при цьому якість надання послуг залишається на низькому рівні. При такому зростанні характерною ознакою даного ринку є висока концентрація бізнесу на перші 70 страхових компаній, яка складає приблизно 75 %. Дана ситуація не є негативною, а проблема в тому, що більшість страхових компаній зареєстровані у кількох великих містах. Наприклад, у місті Києві знаходиться 53 компанії «life» та 271 компанія «non-life». Необхідно відзначити, що характерною рисою розвитку страхового ринку України є те, що він на 85 % складається зі страхових компаній «non-life». Рівень розвитку страхування життя в цілому в Україні залишається на найнижчому рівні серед розвинених країн, а в деяких областях даний вид страхування повністю відсутній: Вінницька, Волинська, Житомирська,

Закарпатська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Львівська, Полтавська, Сумська, Херсонська, Черкаська, Чернігівська, Чернівецька.

Основними показниками, що характеризують стан розвитку страхового ринку України, є розміри валових та чистих страхових премій, валових та чистих страхових виплат (рис. 1).

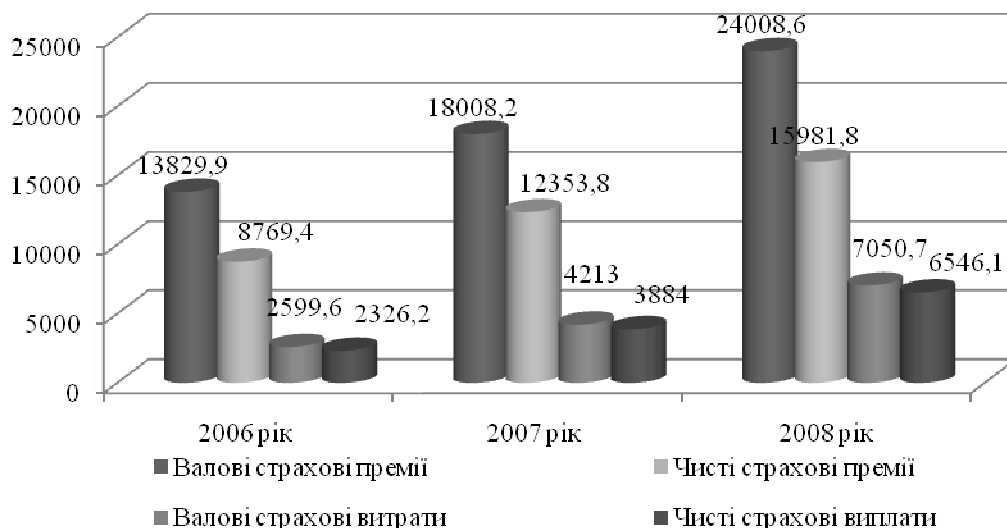

Рис. 1. Динаміка страхових премій і виплат за 2006-2008 рр., млрд. грн.

Складено автором на основі даних Державної комісії з регулювання фінансових послуг

Отже, на основі інформації Державної комісії з регулювання фінансових послуг на страховому ринку спостерігається тенденція до постійного зростання страхових премій. За аналізований період збільшення відбулося на 73 %. Частка валових страхових премій та чистих страхових премій в 2008 році відносно ВВП залишилася на тому ж рівні, що і в 2007 році і становить відповідно 2,5 % та 1,7 %. Дане співвідношення свідчить про певну стабільність розвитку страхування, але вказаний відсоток є дуже низький порівняно із провідними країнами світу, де дана частка становить близько 12 %.

Якість надання страхових послуг в Україні поступово покращується, оскільки валові страхові виплати мають тенденцію до збільшення відносно валових страхових платежів. У 2006 році дане співвідношення становить 18,8 %, в 2007 році – 23,4 %, а в 2008 році – 29,4 %, що є, звісно, позитивною тенденцією, але ще не достатньою як для розвитку національного ринку, оскільки світова практика

свідчить, що ситуація є задовільною, якщо рівень виплат перевищує 70 %. За 2006-2008 рр. значними темпами відбувається зростання страхових виплат з 2599,6 млрд. грн. до 7050,7 млрд. грн. або на 171 % порівняно зі страховими преміями, які збільшилися лише на 73,5 %.

Водночас необхідно підкреслити, що розглянуті вище показники є абсолютними, а тому не дозволяють провести порівняльну оцінку стану розвитку вітчизняного страхового ринку з ринками інших країн. Якщо ж розглянути відносні показники, а саме – розмір страхових платежів на душу населення, то стає зрозумілим, що рівень його розвитку є надто низьким. Так, в Україні в середньому в 2008 році на душу населення припадає 520 грн. страхових платежів. Це приблизно 55 євро, що на багато менше ніж в європейських країнах (Наприклад, у Німеччині – 1250 євро, у Польщі - 120 євро).

Невисокий рівень виплат страховими компаніями може характеризуватися наступними чинниками:

- високі страхові тарифи;
- складна процедура здійснення страхових виплат;
- страховик займається вибірковою страхуванням та інші.

Незважаючи на велику кількість компаній, реально на ринку основну частку валових премій акумулюють 59 СК «non-life» (72,7 % премій) та 10 страхових компаній «life» (80 % премій).

Проведемо аналіз структури валових страхових премій (рис. 2) та валових страхових виплат (рис. 3) у розрізі видів страхування за 2008 рік.

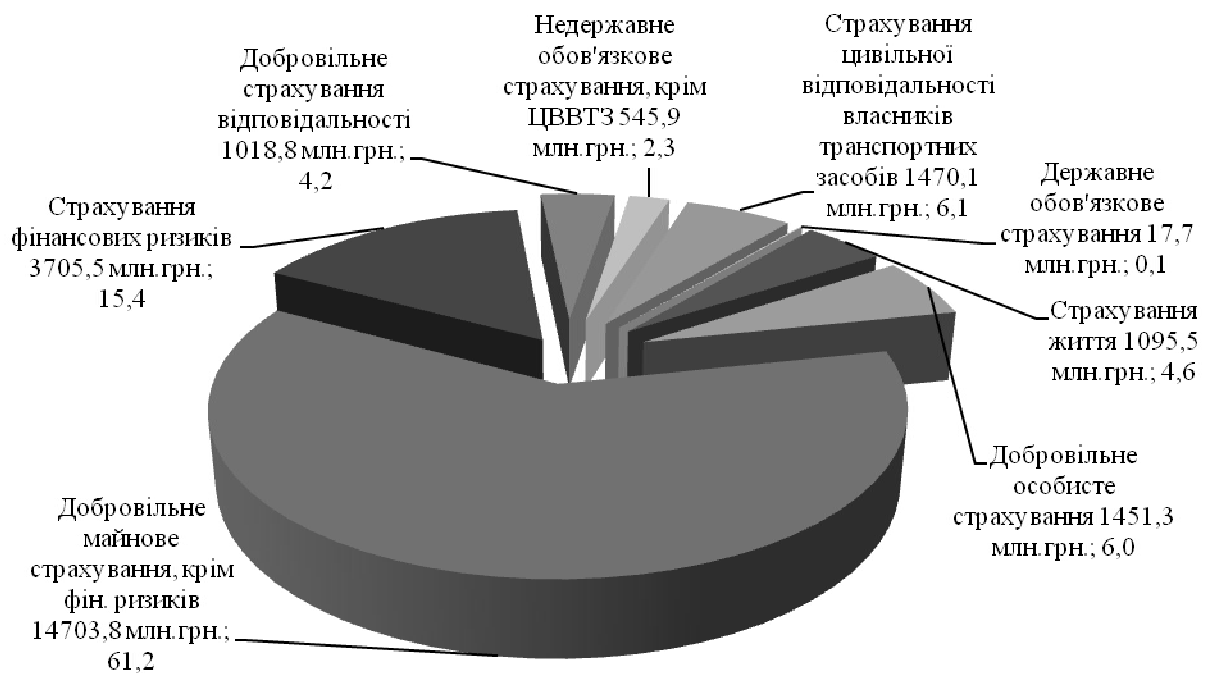

Рис. 2. Структура валових страхових премій по видах страхування за 2008 рік, %

Складено автором на основі даних Державної комісії з регулювання фінансових послуг

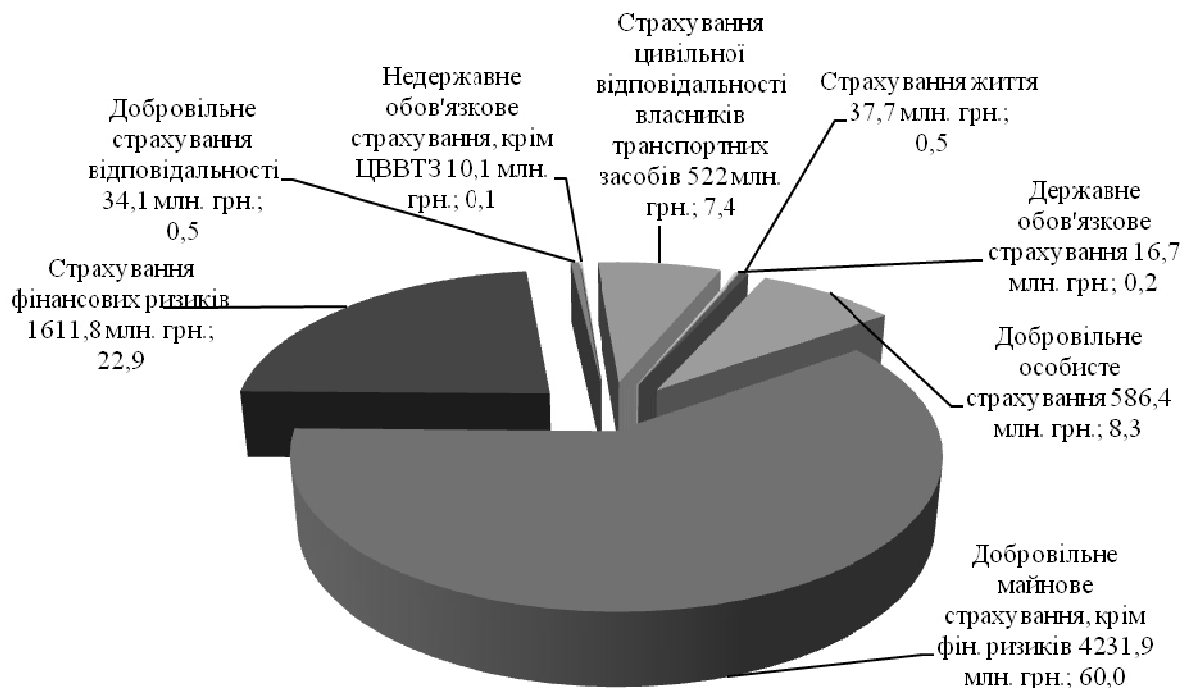

Рис. 3. Структура валових виплат по видах страхування за 2008 рік, %

Складено автором на основі даних Державної комісії з регулювання фінансових послуг

Згідно наведених графіків, можна сказати, що найбільш розвинутим є добровільне майнове страхування, оскільки на нього припадає 61,2 % страхових

премій та 60,0 % страхових виплат. На другому місці знаходиться страхування фінансових ризиків, на яке припадає 15,4 % платежів та 22,9 % виплат. Всі інші види страхування мають відносно невеликий відсоток. Наприклад, на страхування життя припадає лише 4,6 % валових премій, при цьому виплати складають лише 0,5 %, в той час, як в європейських країнах даний вид страхування є домінуючим.

Низька капіталізація страхових компаній знижує їх конкурентоспроможність і не дає їм можливості взяти на себе відповідальність за великі страхові ризики. Це призводить до перестраховання їх частини за кордоном, що не є позитивним явищем, оскільки відбувається відтік грошових коштів з країни. У 2008 році на перестраховання нерезидентам було сплачено 1037,8 млн. грн., що становить 4,3 % загальної суми премій. Найбільш активні перестраховики – нерезиденти були розташовані у Великобританії (32,7 %), Німеччині (21,1 %) та Росії (14,3 %).

На сьогоднішній день підвищився інтерес зарубіжних фінансових груп до українського страхового ринку. Збільшується число компаній з іноземним капіталом, що з одного боку призведе до використання світового досвіду якості обслуговування у галузі страхування та перестраховання, а з іншого - до витіснення зі страхового ринку вітчизняних компаній.

Необхідно також зазначити, що кількість укладених договорів, крім договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті, зросла на 13,1 % і становить 22828731 одиниць, при цьому кількість договорів підписаних з фізичними особами зросла на 13,6 %, а з юридичними – на 24,0 %. Кількість договорів з обов'язкового особистого страхування від нещасних випадків на транспорті збільшилося на 12,7 % і становить 653168827 одиниць.

Провівши SWOT-аналіз страхового ринку України можна виділити його сильні та слабкі сторони. До сильних сторін належать:

- зростання кількості страховиків;
- підвищення рівня капіталізації страхових компаній;
- зростання обсягу страхових операцій з усіх видів страхування;
- збільшення розмірів виплат страхових компаній;
- міжнародне визнання страхового ринку;

- активізація іноземних інвесторів;
- існування фінансових інститутів, які здійснюють контроль та аналіз страхової галузі.

Слабкими сторонами є:

- відсутність механізму захисту інтересів страхувальника;
- недосконала нормативно – законодавча база;
- низький рівень інвестиційної політики компаній;
- відсутність довіри населення до страховиків;
- низька прибутковість окремих видів страхування;
- недостатність кваліфікованого персоналу;
- значна інформаційна закритість страхових ринків;
- завищена вартість страхових послуг;
- недостатній рівень державного регулювання;
- погано організована рекламна діяльність на національному страховому ринку;
- відсутність довгострокової стратегії розвитку страхових компаній.

У 2005 році Кабінетом Міністрів України було ухвалено розпорядження про Концепцію розвитку страхового ринку в Україні на період 2005 - 2010 років. Вона передбачає виведення національного страхового ринку на більш високий рівень розвитку, що сприятиме створенню підґрунтя для стійкого економічного зростання країни. Даною концепцією передбачається:

- підвищення захисту інтересів споживачів страхових послуг;
- забезпечення стабільності розвитку страхового ринку на підставі удосконалення системи правового забезпечення та системи регулювання, нагляду і контролю за діяльністю учасників страхового ринку;
- підвищення капіталізації страховиків та конкурентоспроможності національного страхового ринку;
- запобігання використанню страхової системи для витоку коштів за кордон, посилення державного регулювання та нагляду за перестраховою діяльністю;
- підвищення прозорості діяльності учасників страхового ринку;

- формування адекватної системи фахової підготовки та сертифікації фахівців із страхування та забезпечення державної підтримки проведення науково-дослідних робіт у цій сфері;

- підвищення рівня страхової культури населення [5].

Висновок. Аналіз сучасного стану страхового ринку України показав, що його відносні, абсолютні та якісні показники стрімкими темпами зростають, проте вони ще не відповідають рівню розвинених країн. Чимало здобутків та недоліків має вся система страхування, про що свідчать результати проведеного SWOT-аналізу. Страхова галузь в Україні є досить молодою порівняно із провідними країнами, де вона розвивається протягом кількох століть. На сьогодні, в період високої конкуренції, окреслились значні позитивні зрушення в розвитку страхового ринку.

Список літератури

1. Гутко, Л. М. *Страховий ринок України : стан, проблеми розвитку в економічній системі України [Текст] / Л. М. Гутко // Економіка. Фінанси. Право. – 2004. - № 8. – С. 22 - 30*
2. Дьячкова, Ю. М. *Страховання [Текст] : навчальний посібник / Ю. М. Дьячкова. - К. : ЦУЛ, 2008. – 240 с.*
3. *Звіти Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] : / Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг. - Режим доступу : www.dfp.gov.ua/. - Нормативна база.*
4. Козьменко, О. В. *Страховий ринок України у контексті сталого розвитку [Текст] : монографія / О. В. Козьменко. – Суми : ДВНЗ « УАБС НБУ», 2008. – 350 с.*
5. *Концепція розвитку страхового ринку в Україні на період 2005 – 2010 років : схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України № 369-р від 23 серпня 2005 року [Електронний ресурс] : / Офіційний вісник України. - Режим доступу : <http://www.gdo.kiev.ua/files/db.php?st=2127&god=2005/>. - Нормативна база.*
6. Мних, М. В. *Страховання в Україні в умовах глобальної економічної кризи [Текст] / М. В. Мних // Фондовый рынок. - 2009. - N 19. – С. 22-26*
7. Ніконович, А. *Страховий ринок України : проблеми та шляхи вирішення [Текст] / А. Ніконович // Економіст. – 2006. - № 1. – С. 41 – 44*
8. Плиса, В. Й. *Страховання [Текст] : навчальний посібник -2-ге вид. / В. Й. Плиса. - К. : Каравела, 2008. – 392 с.*
9. Ткаченко, Н. В. *Страховання [Текст] : навчальний посібник / Н. В. Ткаченко. – К. : Ліра-К, 2007. – 270 с.*
10. Філонюк, О. *Страховий ринок України в контексті світових тенденцій 2006 року [Текст] / О. Філонюк, О. Третьяк, В Бурчевський // Український науково – практичний журнал « Страхова справа». – 2007. - № 1. – С. 32 – 37*
11. Шумелда, Я. *Страховання [Текст] : навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів. - 2-ге вид., переробл. і допов. / Я. Шумелда. – Тернопіль : Джура, 2006. – 296 с.*

РЕЗЮМЕ

Онопrienко Евгения

Особенность развития страхового рынка в Украине на современном этапе

Изучено современное состояние страхового рынка Украины. Проведён анализ относительных, абсолютных и качественных показателей, выяснены проблемы развития страховой отрасли, сформулированы рекомендации относительно устранения слабых сторон страховой сферы.

Ключевые слова

Страховой рынок, валовая страховая премия, валовая страховая выплата, конкурентоспособность страховой компании, интеграционные и глобализационные процессы.

RESUME

Onoprienko Yevheniya

Features of insurance market is development in Ukraine at the modern stage

A modern insurance market of Ukraine condition is studied, the analysis of relative, absolute and high-quality indexes is conducted, the problems of development of insurance industry are found out, recommendation in relation to the removal of weak sides of insurance sphere is formulated.

Keywords

Insurance market, gross insurance bonuses, gross insurance payments, competitiveness of insurance company, integration and globalization processes.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2010 р.